

MINU KIRIKUÕPETAJAKS SAAMINE OLI ERILINE KUTSUMINE

Külli Saard

Nõnda kirjutab Kaarli koguduse endine II pihtkonna õpetaja Edgar Vaikmäe oma mälestustes. Edgar Vaikmäe teenimisaeg Kaarli koguduses langeb kahte ajajärku: 1947. aastal tuli ta Kaarlisse prooviaastale ning 1978. aastal kutsuti II pihtkonna õpetajaks.

Edgar Vaikmäe sündis 26. veebruaril 1919 Patjala külas Kaarepere vallas Tartumaal Karla ja Alide (snd Kuusk) Vendeliku perekonnas (hiljem nimi muudetud Vaikmäeks). Tema isa võitles samal ajal Eesti iseseisvuse eest Vabadussõjas.

E. Vaikmäe koolitee algas Kassnurme külakoolis, sealt edasi Kaarepere Algkoolis, mille lõpetas 1933. aastal. Sel ajal kuulus E. Vaikmäe noorkotkana Kaarepere noorkotkaste rühma "Kotkas".

Õpingud jätkusid Hugo Treffneri Gümnaasiumis, kus algas ka tema vaimne kasvamine. Gümnaasiumist leidis E. Vaikmäe endale klassivend Toomas Põllu (hilisem praost Saksamaal) näol mõttekaaslase, kellega koos astuti pärast gümnaasiumi lõpetamist 1938. aastal Tartu Ülikooli teoloogiateaduskonda. Kuid õpingud katkesid 1940. aasta sügisel usuteaduskonna sulgemise tõttu ning E. Vaikmäe tegi, küll ebaõnnestunult, katse jätkata teadmiste omandamist arstiteaduskonnas. Usuteaduskonna o lulisemate ainete eksamid said siiski sooritatud, kuna 1943. aastast töötas ülikooli juures ajutiselt Usuteaduse Instituut. 1938. aastast kuulus E. Vaikmäe kaitseliitlasena Tartu õp-purmalevkonda.

1941. aasta üldmobilisatsioonist E. Vaikmäe vabastati seoses nõrga nägemisega. Temast sai Palamuse maksuinspektor ja ka vallasekretär. Aastatel 1942-43 töötas ta Kaarepere valla abisekretärina.

II maailmasõja ajal 1. veebruaril 1944 kuulutati välja üldmobilisatsioon. Tartu Ülikool suleti, keskkoolide viimaste klasside õpilastele anti välja lõputunnistused, märtsis suleti kõik põhikoolid.

Üldmobilisatsiooniga liitus ka E. Vaikmäe. Sõjateelega läks aga raske südamega, sest täpselt kuu aega varem, 1. jaanuaril oli ta abiellunud oma kodukandi neiu Ida Sauliga, kellega oli tuttav juba lapsepõlvest alates. Hiljem suurenes pere kahe lapse võrra: tütar Hele sündis 19. juunil 1947 ja poeg Agu 21. märtsil 1955.

1941. aastast 1944. aasta üldmobilisatsioonini ning pärast sõda 1946. aastani oli E. Vaikmäe abiks Palamuse koguduse õpetajal A. Partsul, viies läbi Palamuse ja Laiuse kihelkonnas ristimis- ja matuse-talitusi ning teenides jumalateenistustel. Pärast Laiuse koguduse õpetaja Elmar Salumaa arreteerimist ja

Venemaale saatmist 1946. aastal jäi kogudus pooleks aastaks ilma õpetajata. Ka sel ajal aitas E. Vaikmäe koguduse surnuid matta ja ümbruskonna lapsi ristida. Seetõttu pöördusid Laiuse koguduse juhatuse liikmed konsistooriumi poole sooviga, et E. Vaikmäe võiks Laiuse koguduse õpetajaks saada. Tolleaegne piiskopi asetäitja August Pähn kutsuski E. Vaikmäe tööle kirikupõllule, tehes talle ettepaneku asuda Tallinna Kaarli koguduse juurde endale abiks. Selle otsuse tegemine oli noorele perekonnale raske – Laiusele oli jõutud rajada oma kodu ning Laiuse Mittetäieliku Keskkooli direktori amet, mida E. Vaikmäe pidas 1. novembrist 1944, oli andnud ka head majanduslikku tuge. Vaikmäede pere aga jõudis ühisele otsusele: "tuleb lõpetada alustatud õpingud, et oleks täielik haridus kord valitud erialal, ja järgneda kutsele!"

Praktika aeg Kaarli koguduses kujunes E. Vaikmäele heaks kooliks, valmistades teda ette edaspidiseks koguduse tööks. Samal ajal tekkis taas võimalus jätkata õpinguid. 1945. aastal oli konsistooriumis vastu võetud otsus Usuteaduse Instituudi vajalikkusest. (Instituudi registreerimise ja tegelike loenguteni jõuti küll alles hiljem, seda keerukate läbirääkimiste tõttu Usuasjade nõukoguga.) 1948. aastast hakkasidki konsistooriumi ruumides toimuma salajased sessioonid neile, kel õpingud ülikoolis pooleli olid jäänud. Julgeolek soovis, et E. Vaikmäe loodaval õppeasutusel ja August Pähnel "silma peal hoiaks". Avaldatud andmete eest pakuti konsistooriumi peasekretäri kohta. E. Vaikmäe sellele teele ei läinud ja mõne aja pärast jäeti ta rahule.

Prooviaasta kokkuvõtteks andis A. Pähn oma soovitusel õpetajaametisse õnnistamiseks, iseloomustades E. Vaikmäed järgnevalt: "iseloomu poolest aus, õiglane, sõbralik, kohusetruu ja otsekohene inimene, kelle sees ei ole kavalust. Ta ei ole palgasõdur, vaid tõsise ja uskliku meelsusega Kristuse sulane – on laitmatu iseloomuga ja rahuarmastaja inimene, kelle elus on sõnad ja teod kooskõlas."

Emadepäeval, 9. mail 1948 ordineeris A. Pähn E. Vaikmäe Tallinna Piiskoplikus Toomkirikus koos Paul Saarega õpetajaks. Tookord anti E. Vaikmäele valida Vändra, Tallinna Peeteli ja Võru koguduse vahel. A. Pähn soovis teda näha Võru õpetajana. Sealses koguduses oli E. Vaikmäe ka juba 1948. aasta algusest käinud jumalateenistusi pidamas, kuna senine õpetaja Aleksander Inno oli põgenenud välismaale.

Sellel ajal oli kogudustel veel võimalik ise õpetajat valida, hiljem toimusid määramised ja lõpliku otsuse tegi usuasjade volinik, kes omakorda sai vajalikud juhised kõrgematelt instantsidelt. Valimised, millel kandideeris veel Valter Vaasa, toimusid 19. juunil 1948. Võru kogudust jäi E. Vaikmäe teenima 30 aastaks. 1973. aastal kinkis sealne kogudus talle tänuähkiks kuldristi.

Võru koguduses oli E. Vaikmäele abiks tema musikaalne tütar Hele, kes õppis ka orelit mängima ning aitas juba alates 11. eluaastast Võrus teenistustel mängida.

Aastatel 1947–54, mil Pindi koguduse õpetaja Karl Puusepp pidi end poliitilistel põhjustel varjama ning aastatel 1964–67 töötas E. Vaikmäe veel ka Pindi koguduse hooldajaõpetajana.

Pärast peapiiskop Alfred Toominga surma valiti uueks peapiiskopiks Kaarli koguduse II pihtkonna õpetaja Edgar Hark, kelle ametisse seadmine toimus 31. oktoobril 1978. Vakantseks jäänud Kaarli koguduse II pihtkonna õpetaja kohale asus 1. novembrist Edgar Vaikmäe.

Töö Kaarli koguduses kujunes E. Vaikmäele pingeliseks ja teguderohkeks. Ta alustas taas piiblitundide pidamise ja noortetööga. Piiblitunnid olid väga rahvarohked, neist võttis osa ka endiste vennastekoguduste ja muude koguduste liikmeid. Peeti kuulutusnädalaid, mil nädalajooksul jutlustasid teatud teemadel teiste kirikute õpetajad. Jätkusid E. Hargi ajal alustatud oikumeenilised jumalateenistused, 17. juunil 1984 oli sõjajärgsete aastate esimene kuldleer, kaheksakümnendatel hakati taas pidama uusaastaõöteenistusi ja viidi sisse kolmekuningapäevateenistuse tava. Aktiivselt tegeleti ka kiriku remondiga: ehitati välja tsentraalne keskküttesüsteem, remonditi orel, katus ja tornid; kiriku sees tehti sanitaarremont: seinad ja aknaraamid värviti, pingid lakiti, ukсед aaderdati.

1985. aastal tekkinud tööalaste pingeliste suhete tõttu otsustas E. Vaikmäe Kaarli koguduse töölt lahku- da. Pealegi halvenes E. Vaikmäe tervis ning sama aasta juunikuust kuni Vaikmäe tervise paranemiseni võeti II pihtkonna õpetaja kohale ka Endel Kuulpak. 1. septembrist vabastati nad mõlemad Kaarli koguduse töölt.

1. septembrist 1985 määrati E. Vaikmäe Vastseliina koguduse õpetajaks. Läbielatu oli jätnud oma tõsised jäljed: Tartu haiglas avastati tal raskekujuline suhkruhaigus ja kõrge vererõhk. Vastseliina kogudust jõudis ta teenida vaid ühe kuu ja siis tuli vahet pidada. Peapiiskop Edgar Hark tegi E. Vaikmäele ettepaneku asuda Loksa koguduse õpetajaks. 1. jaanuarist 1986 asus ta kohale ja jäi sinna kümneks aastaks, kuni jäi emerituuri suhkruhaigusest tingitud nägemise puudulikkuse tõttu.

Oma kirikuõpetajatööd meenutades on E. Vaikmäe öelnud: "Ligi pool sajandit olen kirikuõpetajana vaimupõllul oma tööd teinud. Oli aegu, mil homse päeva suhtes tuli valmis olla nii, et seda enam ei näe. Mingit erilist hirmu ja kartust ma küll ei mäleta, sest töö vajalikkuse äratundmine andis teatava kaitse ja kindlustunde. Nõukogude aastate eripärasust olen saanud aga küllaltki sügavalt maitsta. Olen tänulik, et Jumal hoidis mind neil rasketel aegadel, – et jäin ellu ja terveks, see on suur Jumala Ime!"

Kui E. Vaikmäe käest küsiti, mis oli tema ligi viiekümneaastase tegevuse kõige suurem rõõm, siis ta vastas, et "need olid Kaarli koguduse noored, kes tol korral kirikusse tulid. Jumalasaõna juurde! Nende hulgas ka Kaarli koguduse praegune juhatuse esimees Vootele Hansen. Tema on elav tunnistaja sellest tööst!"

1999. aasta novembri lõpus avastati E. Vaikmäel maksavähk ning ta suri 17. detsembril 1999 Jõgeval. Sama kuu 27. päeval maeti ta Palamuse kirikust Palamuse kalmistule, matusetalituse viis läbi piiskop Einar Soone.

Artikkel on ilmunud Kaarli koguduse jõulukuu 2006. a ajakirjas "Sulane" nr 1/43